

Kritik mot chefskronofogde som i strid med regeringsformens krav på opartiskhet hjälpt en part att bemöta ett överklagande; uttalanden om serviceskyldigheten i 4 § förvaltningslagen

Bakgrund och utredning

AA, som företrädare för A.I. AB, anmälde Kronofogdemyndigheten till JO. Anmälan gällde främst att en tjänsteman hos myndigheten hade agerat i strid med det krav på opartiskhet som ställs upp i 1 kap. 9 § regeringsformen. AA anförde i huvudsak följande.

A.I. AB hade på uppdrag av E. AB ansökt om verkställighet av ett utslag i ett mål om betalningsföreläggande. Sedan gäldenären hade gjort gällande att han i vart fall under tre år inte nåtts av några krav och att fordran därför var preskriberad, meddelade Kronofogdemyndigheten beslut om att vidare verkställighet inte fick ske. E. AB överklagade det beslutet till Uppsala tingsrätt. Under handläggningen av målet i tingsrätten lämnade chefskronofogden BB till domstolen in vad som förefaller vara en partsinlaga, där han i sin roll som chefskronofogde argumenterade rättsligt till förmån för gäldenären. Inlagan var undertecknad av BB och gäldenären gemensamt. Det föreföll inte troligt att, som det angavs i inlagan, texten ord för ord återgav gäldenärens inställning och att BB endast hade nedtecknat dennes inställning. Om det ändå skulle förhålla sig på det sättet uppkom frågan varför inte gäldenären själv hade kunnat nedteckna orden och sända skrivelsen till tingsrätten. Det var enligt anmälares mening inte möjligt att uppfatta saken på annat sätt än att BB hade agerat som rättsligt ombud för gäldenären.

Anmälan remitterades till Kronofogdemyndigheten, som i sitt yttrande inledningsvis hänvisade till en redogörelse från mellersta indrivningsavdelningen (avdelningschefen CC). Där anfördes bl.a. följande.

A.I. AB ansökte 2007-09-18 för E. AB:s räkning om verkställighet mot DD. Exekutionstiteln utgjordes av ett utslag i mål om betalningsföreläggande. Målet registrerades med dnr U 147112-07/2110. DD som 2008-02-18 gjorde invändning mot verkställigheten ansåg att fordran var preskriberad. Invändningen bifölls av myndigheten vad avsåg kapital och ränta. Verkställighet skulle ske beträffande processkostnad och grundavgift. Beslutet fattades av chefskronofogde BB.

Alektum AB överklagade beslutet och yrkade att det skulle undanröjas och att verkställighet skulle ske enligt ansökan. BB överlämnade målet till Uppsala tingsrätt med yttrande 2008-03-13, dnr 808 7561-08/589. Tillsammans med relevanta handlingar i målet överlämnades till tingsrätten även en skrivelse som undertecknats av BB och som DD intygat återger hans inställning.

Nämnda skrivelse är enligt uppgift från BB inte en ordagrann nedteckning av samtalet och han har inte åtagit sig att vara ombud för DD. Däremot anser BB själv att hans agerande kan anses klandervärdt eftersom det i praktiken kan framstå som om han var ombud för DD i det aktuella fallet.

I sitt yttrande anförde Kronofogdemyndigheten bl.a. följande.

Vid kontakter med allmänheten gäller den allmänna serviceskyldigheten i 4 § förvaltningslagen (1986:223) även för Kronofogdemyndighetens tjänstemän. Att exakt avgöra var gränsen går mellan att ge allmän vägledning och på ett partiskt sätt ge råd kan dock vara svårt att avgöra i det enskilda fallet. Detta särskilt i fall där en enskild medborgare, som saknar kunskap om den rättsliga regleringen, står mot en större aktör, jfr även Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2 u, s. 69 f.

Enligt myndighetens uppfattning har dock BB i förevarande fall passerat gränsen för vad som är lämpligt för en opartisk tjänsteman. Myndigheten menar dock att handlandet inte varit av den arten att fråga om tjänstefel jämlikt 20 kap. 1 § brottsbalken kan aktualiseras. Detta i synnerhet som preskriptionsfrågan slutligen skulle komma att avgöras av domstol.

Bedömning

I sitt beslut den 26 maj 2009 uttalade *JO Axberger* följande.

E. AB sökte hos Kronofogdemyndigheten om verkställighet av ett utslag om betalningsföreläggande mot DD. Chefskronofogden BB fattade beslut i ärendet. Beslutet innebar att E. AB:s anspråk delvis bifölls samtidigt som vissa invändningar från DD:s sida godtogs.

Beslutet överklagades av E. AB. Kronofogdemyndigheten genom BB överlämnade överklagandet till Uppsala tingsrätt. Till överlämnandet fogade BB vissa upplysningar om sitt beslut och framförde att Kronofogdemyndigheten inte fann skäl att tillstyrka bifall till besvären. Det konstaterades även att överklagandet inkommit inom rätt tid.

Som en bilaga översändes samtidigt en skrift betecknad som "Gäldenärens utsaga". Skriften var efter orden "Nedtecknat av" signerad av BB, varefter DD med sin signatur bekräftade att "Redogörelsen ovan återger korrekt min inställning". Skriften innehöll en rättslig argumentation till förmån för det överklagade beslutet och DD:s sak.

DD medgav senare motpartens talan, varefter tingsrätten biföll E. AB:s anspråk.

Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska den som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Att en beslutsfattare i ett ärende som gäller en tvist mellan två parter engagerar sig för den ena partens sak, på det sätt BB gjort, står i uppenbar strid med dessa grundläggande regler. Det är anmärkningsvärt att en tjänsteman i BB:s ställning inte förstått detta.

Kronofogdemyndigheten har i sitt yttrande till JO aktualiserat serviceskyldigheten i 4 § förvaltningslagen. Av motiven till bestämmelsen framgår att i ärenden där det finns flera enskilda parter, kan det skada tilltron till myndighetens opartiskhet om den lämnar ena parten hjälp och detta är till nackdel för motparten. Det framhålls vidare att serviceskyldigheten begränsas med tanke på fall av det slaget (prop. 1985/86:80 s. 20 f.). Serviceskyldigheten är med andra ord underordnad kravet på opartiskhet och saklighet, något som ju även följer av att det senare stadgas i grundlag. I anledning av vad Kronofogdemyndigheten anfört bör det understrykas att det alltså inte är fråga om att avväga serviceskyldigheten mot regeringsformens bestämmelse, utan om att den service myndigheterna ger ska hålla sig inom den bestämmelsens ramar. Att en part är mer resursstark än en annan medför inte vare sig rätt eller skyldighet för en myndighet att ge avkall på kravet på opartiskhet gentemot parterna.

Eftersom BB numera synes ha insett att han agerat felaktigt och hans förlöpning inte lett till någon bestående rättsförlust för motparten kan saken stanna vid den allvarliga kritik mot honom som ligger i det sagda.